

**Példátadó
gyakorlatok
pályázata**

2010

Példátadó gyakorlatok pályázata

*Legjobb
Önkormányzati Gyakorlatok
Programja*

A LEGJOBB ÖNKORMÁNYZATI GYAKORLATOK

A Példát átadó gyakorlatok pályázatát – a Legjobb Önkormányzati Gyakorlatok Programját – a Települési Önkormányzatok Országos Szövetsége (TÖOSZ), az Európa Tanács Helyi és Regionális Demokrácia Szakértői Központja, a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség és a Budapesti Nyílt Társadalom Intézet Alapítvány (OSI) együttműködésével harmadik alkalommal hirdeti meg 2010-ben. Megvalósításában részt vesz a Magyar Faluszövetség, a Magyar Önkormányzatok Szövetsége, az Önkormányzati Minisztérium, a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium, valamint a Szociális és Munkaügyi Minisztérium.

A program célja

A program célja a legjobb önkormányzati gyakorlatok feltérképezése és megismertetése az ország más önkormányzataival, később esetleg a nemzetközi szakmai közélettel is.

Az új és innovatív helyi megoldások feltérképezése, illetőleg az ilyen megoldásokat nyújtó önkormányzatok tudásának és tapasztalatának terjesztése a hasonló problémával küszködő önkormányzatok körében jobb köz-

szolgáltatásokat, s a településvezetésben magasabb színvonalú teljesítményt eredményezhet. A program által kezdeményezett tudásátadási folyamat azonban nemcsak azokat az önkormányzatokat segíti, amelyek új megoldásokhoz jutnak, hanem azokat is, amelyek a gyakorlatokat kialakították. Hiszen a tudásátadás nemcsak írott formában, hanem nyílt napok keretében és a kollégákkal való konzultáció során valósul meg. E konzultációkon az átadó önkormányzat is kitűnő új ötleteket kaphat a kialakított gyakorlatok továbbfejlesztésére.

A legjobb önkormányzati gyakorlatok – a címmel járó díj mellett – olyan hivatalos elismerésben is részesülnek, amely az önkormányzati dolgozók és helyi lakosok büszkesége lesz.

A program hozadéka lehet az is, hogy a helyi közösségek fejlődésének segítése érdekében felhívja a központi kormányzat figyelmét az erős és felelősségteljes önkormányzatok, továbbá a jobb önkormányzati feladatellátás és az innovációk támogatásának szükségességére.

A pályázat díjai

Azok az önkormányzatok pályázhatnak a Legjobb Önkormányzati Gyakorlatok Díjra, amelyek a maguk megítélése szerint a megadott területek valamelyikén valami új és másutt is alkalmazható gyakorlatot alakítottak ki. A győztesek egymillió forint díjazásban részesülnek. A díjjal járó pénz

szabadon felhasználható, ennek azonban a program céljaival összhangban kell állnia. Fordítható például a program megvalósításában résztvevők tanulmányi útjára (amelyet a TÖOSZ szervez a nyertes igényeinek megfelelően), az önkormányzat szolgáltatásainak fejlesztésére, eszközvásárlásra vagy akár képzésre.

A Legjobb Önkormányzati Gyakorlatok Díj elnyerésére irányuló pályázat benyújtásával a pályázó önkormányzat vállalja, hogy a TÖOSZ-szal kötendő szerződés szerint a saját, díjazott gyakorlatát más önkormányzatokkal megismerteti. Annak érdekében, hogy a tudás széles körben, az ország több térségében is hasznosulhasson, a nyertesek a legjobb gyakorlatukat bemutató fontosabb információkat nyílt napok, szakmai konferenciák, tanulmányutak, internetes bemutatkozás keretében adják át. A program a nyertes önkormányzatok képviselőinek mindehhez felkészítő képzést kínál.

A PROGRAM KEZDEMÉNYEZŐI ÉS FELELŐSEI

A Legjobb Önkormányzati Gyakorlatok Programja Magyarországon a Települési Önkormányzatok Országos Szövetsége szervezése mellett, az Európa Tanács és a Budapesti Nyílt Társadalom Intézet Alapítvány (OSI) Önkormányzati és Közigazgatási Programja (LGI) támogatásával valósul meg.

Az Irányító Bizottság tagjai: a Települési Önkormányzatok Országos Szövetsége, a Magyar Faluszövetség, a Magyar Önkormányzatok Szövetsége, a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség, az Önkormányzati Minisztérium, a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium, a Szociális és Munkügyi Minisztérium, az Európa Tanács Helyi és Regionális Demokrácia Szakértői Központja és a Budapesti Nyílt Társadalom Intézet Alapítvány (osi) delegáltjai. Az Irányító Bizottság munkáját az Európa Tanács szakértője és a TÖOSZ által kinevezett projektmenedzser segíti. Az Irányító Bizottság egyszerű többséggel dönt valamennyi felmerülő kérdésben.

A bizottság tagjainak joga és lehetősége van más intézményeket, döntéshozókat javasolni a munkájukban való részvételre, szakértőket javasolni a Szakértői Csoportba, s azokat közös döntéssel kinevezni.

Az Irányító Bizottság határozza meg a pályázati kiírást tartalmazó kiadvány kritériumait, a pályázat feltételeit, a kiválasztási eljárást, s felügyeli a Szakértői Csoport kiválasztási eljárását. Elfogadja a képzési programot, meghatározza a képzési lehetőségeket és kötelezettségeket a Legjobb Önkormányzati Gyakorlatok Díjak nyertesei számára; irányítja az esettanulmányok széles körű terjesztését; aktív kommunikációs eszközökkel támogatja a program végrehajtását; együttműködik a zárőnnepség szervezésében.

A Szakértői Csoport önkormányzati gyakorlattal rendelkező szakembereit az Irányító Bizottság delegálja. A csoportot a TÖOSZ adminisztratív támogatásban részesíti. A csoport feladata a beérkezett pályázatok értékelése, és a díjazásra érdemes gyakorlatokra vonatkozó javaslat-tétel az Irányító Bizottságnak. A szakértők a program végrehajtása során a TÖOSZ-szal, illetve a projektmenedzserrel együttműködve részt vesznek a pályázati kiírás témájának meghatározásában, pontosításában; a kritériumok/indikátorok meghatározásában valamennyi pályázati területen; rövid listát készítenek azon beérkezett önkormányzati pályázatokból, amelyek elismerésre érdemesek; közreműködnek a meghatározott önkormányzati gyakorlatok helyszíni ellenőrzésében; a legjobb gyakorlatok kiválasztásának előkészítésében.

A Települési Önkormányzatok Országos Szövetsége – Zongor Gábor főtitkár, Pallai Katalin szakértő és Sabján Katalin projektmenedzser (*sabjan@toosz.hu*) – támogatja és megszervezi az Irányító Bizottság és a Szakértői Csoport munkáját.

PÁLYÁZATI TÉMÁK 2010

Az önkormányzatoknak a Legjobb Önkormányzati Gyakorlat Díj elnyerésére 2010-ben az alábbi három területen nyílik lehetősége:

1. Helyi önkormányzati kommunikáció

A pályázat témája az önkormányzati kommunikáció. A modern kormányzásban hatalmas jelentősége van a kommunikációnak és a kommunikáción keresztül is formálódó társadalmi tőkének, együttműködésnek és koordinációnak. A megfelelő kommunikációs tevékenység erősíti a települési szereplők belső viszonyrendszerét, és olyan üzeneteket juttathat el a településen kívüli világba, amely a település céljai mellé állíthat másokat. A helyi önkormányzat sikerének egyik kulcsa a kommunikációs tevékenységének színvonala. A törvényben előírt kötelezettségek végrehajtásának is számos lehetősége van, amelyek eltérő rendszereket hozhatnak létre. Az önkormányzati kommunikáció azonban általában ezeken a kötelező feladatokon messze túllép. A magyar települések a kommunikációs csatornák és rendszerek gazdag eszköztárát alkották meg, segítségükkel élő kapcsolatot alakíthatnak ki a lakossággal, a települési és településen kívüli partnerekkel. A kom-

munkáció a szolgáltatási funkciók része, olyan tevékenység, amelyre külön kommunikációs stratégiát, felelős szervezeti egységet és folyamatosan működő intézményeket (pl. rendszeres fórumokat) hoznak létre az önkormányzatok.

A témába beleillik minden olyan kommunikációs tevékenység, amely az önkormányzat és a „külső szereplők” között folyik. (Nem tartozik bele a hivatalon belüli kommunikációs tevékenység, sem a képviselő-testület és a hivatal közötti kommunikáció rendszere.) A helyi lakossággal, az önkormányzat külső partnereivel megvalósult, intézményesedett, kipróbált és már eredményekkel rendelkező kommunikációs tevékenységek pályázhatnak sikerrel ebben a témakörben. Olyan gyakorlatokat keresünk, amelyek sikeresen megalkották azt a keretet, amelyben az önkormányzat hatékony párbeszédet tud folytatni az ott élőkkel és/vagy egyéb partnereivel. A gyakorlatok egyaránt vonatkoznak egyes szolgáltatásokhoz kapcsolódó, vagy átfogóbb tartalmú, komplex kommunikációs rendszerekre, vagy egyes problémákhoz, konfliktusokhoz kapcsolódó kommunikációs folyamatokra. Fontos az, hogy a gyakorlat konkrét és eredményeiben is megragadható legyen.

2. Roma integráció a társadalmi kohézió erősítésére

A pályázati téma újra – harmadik alkalommal – kiírásra kerül 2010-ben is, hiszen Magyarország legnehezebb helyzetben lévő kisebbsége továbbra is a mintegy nyolcszáz ezernyi lakosra becsült cigányság. E társadalmi probléma megoldásában csak kis lépésekkel lehet előrehaladni. A magyarországi települések tekintélyes részében javarészt marginalizált helyzetű cigány közösségek élnek, gyakran a településen élő nem cigány lakosságtól szegregáltak. A helyi közösségek dinamikus fejlődése szempontjából kulcsfontosságú a romák társadalmi és gazdasági integrációja. Az integráció sikerében meghatározó szerepe van a helyi önkormányzatoknak és a közintézményeknek, valamint az általuk nyújtott és szervezett helyi közszolgáltatásokhoz (pl. oktatás, egészségügyi alapellátás, szociális szolgáltatások, valamint a tömegközlekedés) való egyenlő hozzáférésnek. Mivel a hátrányos helyzetű, kirekesztett csoportok integrációja új elvárásként és feladatként jelenik meg a településeken, szükség van a helyi társadalmak – lehetőségekre és szükségletekre válaszoló – innovatív kezdeményezésekre, amelyek lehetőséget teremtenek a roma és a nem roma közösségek közötti együttműködésre és a közösen kitűzött célok sikeres megvalósítására. Az ilyen kezdeményezések kapcsolódhatnak a lakóhelyi elkülönítés felszámolásához

(telepfelszámolás, deszegregáció), a munkaerő-piaci hátrányok leküzdéséhez, az egészségügyi prevenció, valamint a minőségi oktatáshoz való hozzáférés biztosításához. De közös cél lehet a helyi infrastruktúra javítása vagy közösségi terek kialakítása. Ebben a témakörben olyan bevált, komplex integrációs programokkal vagy kisebb projektekkel érdemes pályázni, amelyek más települési önkormányzatok számára adaptálhatók. Fontos, hogy a pályázatok bemutassák, hogyan történt a roma és a nem roma közösségek, illetve választott vagy önkéntes alapon szerveződött képviselőik bevonása a programokba, hiszen csakis az ő részvételükkel lehet a valós helyi problémákat feltérképezni, majd azokra megoldási javaslatokat kidolgozni, s azokat megvalósítani. Olyan jó példákat keresünk, amelyek kellően előre- és körültekintő tervezéssel készültek, amelyek a roma és a nem roma közösségeket a település fejlődésének aktív és egyenrangú feleiként kezelik, innovatívak a roma és a nem roma közösségek viszonyának javítása érdekében (pl. részvétel, társadalmi béke, esélyegyenlőség, együttműködés, kölcsönös tolerancia), és amelyek mérhető változásokat eredményeznek. Az újszerűséget keressük a helyi roma és a nem roma közös erőforrások igénybevétele, felhasználása, aktivizálása terén, illetve szeretnénk feltérképezni az eddigi rejtett vagy újrafelhasználható erőforrásokat. Támogatjuk azokat a kezdeményezése-

ket, amelyeknek célja a roma és a nem roma identitás integrációja a helyi közösségbe, a multikulturális hagyományok és kötődések támogatása, erősítése, fejlesztése. Fontos még a helyi roma és a nem roma közösségek egyéni és közösségi érdekeinek párhuzamos, egymást erősítő megjelenítése a jó gyakorlatok terjesztését célzó pályázatokban, hiszen az integráció ezt a célt szolgálja.

3. A lakóhelyhez való kötődés erősítése

Tekintettel arra, hogy a téma az önkormányzatok körében igen népszerű volt, a témakört második alkalommal is meghirdettük. A szűkebb-tágabb értelemben vett lakóhelyhez való kötődés a fenntartható térségfejlesztés egyik belső erőforrása. Az emberi közösségek társadalmi térhez, így a lakóhelyhez való viszonya ad irányt és mértéket a társadalmi aktivitásnak. Erős kötődés esetén nagyobb mértékben, ráadásul jobb minőségben számíthatunk az identitással rendelkező közösségek aktivitására a lakóhely környezeti, gazdasági, társadalmi feladatainak megvalósításában, mint ott, ahol a kötődés egyáltalán nem, vagy esetleg a helyi identitás negatív irányban hat a helyi társadalomra. Ha egy település lakói erősen kötődnek a lakóhelyükhöz, az egyrészt a településen is meglátszik, másrészt azt a települést mások (elszármazottak, turisták, befektetők) is szívesen

választják tartózkodásuk, működésük helyéül. A lakóhelyhez való erős kötődés oka általában az, hogy a helyiek figyelnek egymásra, számon tartják egymás erényeit, gyengéit, tudnak elszármazottjaikról, ismerik hagyományaikat s a közösség életének formálásakor minderről nem feledkeznek meg. A lakóhelyhez való kötődésben rejlő energiáknak, a társadalmi aktivitásnak jelentős szerepük lehet a települések népességmegtartó erejének javításában, versenyképességük fenntartásában, esetleg fokozásában. A lakóhelyhez kötődés mértéke és minősége többnyire sok generáció egymásra épülő tevékenységének a kollektív lenyomata. A máshol már bizonyítottan sikeres kezdeményezésekkel sokat lehet javítani a helyi közösségek közérzetén. Pályázni olyan önkormányzati akció gyakorlati példájával érdemes, amelynek révén élhetőbbé vált a lakóhely, erősödött az összefogás, s ennek folytán elmélyültebben kötődnek településükhöz az ott élő lakosok.

RÉSZVÉTELI FELTÉTELEK ÉS BÍRÁLATI SZEMPONTOK

Elfogadottság és együttműködés. A gyakorlat tervezését és bevezetését megfelelő egyeztetések kísérték-e, sikerült-e megegyezésre jutni a gyakorlat tartalmáról és az együttműködés megvalósításáról.

Átláthatóság és nyitottság. A gyakorlat kialakítását segítő döntések jól definiáltak-e és közérthető formában hozzáférhetőek-e. Kialakításuk során konzultáltak-e résztvevőkkel, van-e lehetőség a közreműködésükre a megvalósítás szakaszában. Törekedett-e az önkormányzat az aktív részvétel támogatására.

Hatásosság. A gyakorlat megvalósította-e a kitűzött célt, van-e pozitív hatása, esetleg hatást gyakorol-e más kapcsolódó területek gyakorlataira, a lakosok pozitívan értékelik-e.

Hatékonyság. A gyakorlat bevezetése jelentős, mérhető hatékonyságjavulást eredményezett-e.

Fontosság. A gyakorlat járuljon hozzá a település egyik (vagy több) problémájának megoldásához. Olyan probléma megoldásához járul-e hozzá, amely sok településen jellemző, s kevésé ismert a megoldása.

Fenntarthatóság. A gyakorlat intézményesült-e és integrálódott-e az önkormányzat cselekvéssorába, megalapozott-e pénzügyi és szervezeti fenntarthatósága.

Megismételhetőség. A gyakorlat bevezethető-e több más településen különösebb probléma nélkül.

A KIVÁLASZTÁS

A TÖOSZ összegzést készít a befogadott pályázatokról, amelyek közül a Szakértői Csoport tagjai témánként legfeljebb öt pályázatból álló *rövid listát* készítenek az elismerésre méltó jó gyakorlatokból.

A projektmenedzser a Szakértői Csoport egy-két tagjával ellátogat a listán szereplő helyszínekre, ahol a helyi vezetők ismertetik jó gyakorlatukat. Így lehetőség adódik azon részletek bemutatására is, amelyek a pályázatból esetleg kimaradtak, ám a program szempontjából fontosak.

A győztesek kiválasztása előtt, a helyszíni tapasztalatok alapján az esélyes önkormányzatok meghívást kapnak, hogy a saját jó gyakorlatukat az Irányító Bizottság előtt ismertessék, majd a Szakértői Csoport és az Irányító Bizottság együttes döntése alapján mindhárom témában egy-egy pályázó nyeri el a Legjobb Önkormányzati Gyakorlat Díjat.

A DÍJÁTADÓ ÜNNEPSÉG

A programot a TÖOSZ 2011. évi küldöttgyűlése keretében tartandó díjátadó ünnepség zárja, amelyre valamennyi pályázó települési önkormányzat meghívást kap, a nyertes önkormányzatok pedig ismertetik a díjat nyert gyakorlataikat.

A 2008-as pályázati szakasz díjátadóünnepsége 2009-ben. Balról jobbra: Horváth Marianne (az IB egyik ÖM delegáltja), Molnár Gyula (Újbuda polgármestere, a TÖOSZ elnöke), Varga Zoltán (ÖM miniszter), Sabján Katalin (TÖOSZ nemzetközi titkár, projekt menedzser), Nagy Gáborné (Dunafüldvár polgármestere, az IB elnöke), Zongor Gábor (a TÖOSZ főtükára, az IB tagja), Pallai Katalin (programszakértő), Mosnier Zsuzsanna (a Dexia vezérigazgatója), Paszternák Tímea (az NFÜ alelnöke) Somogyi Tamás (Synergion, üzletág vezető, szponzor), Szabó Gellért (Szentkirály polgármestere, a Magyar Faluszövetség elnöke, az IB tagja)

Védnökök

*Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium
Budapesti Nyílt Társadalom Intézet Alapítvány (OSI)
Önkormányzati Minisztérium
Nemzeti Fejlesztési Ügynökség
Szociális és Munkaügyi Minisztérium
Energia Klub Környezetvédelmi Egyesület*

A LEGJOBB GYAKORLATOK TERJESZTÉSE

A programra sikeres pályázatot benyújtó önkormányzatok a Települési Önkormányzatok Országos Szövetségével szerződésben rögzítik a maguk jó gyakorlatának szélesebb körű ismertetéséhez szükséges csatornákat és módszereket.

A program irányítói tanácsadással és információkkal segítik a legjobb gyakorlatok kommunikációját.

A nyertes önkormányzatok vállalják, hogy meghatározott számú önkormányzat képviselőit fogadva ismertetik a maguk díjazott gyakorlatát. A tudásátadás folyamata további innovációk forrása lehet, mert a fogadó önkormányzatok is hasznosítható ötleteket meríthetnek a szakmai párbeszédéből.

A TÖOSZ a maga információs csatornáin népszerűsíti a legjobb gyakorlatokat, ezzel is segítve azokat az önkormányzatokat, amelyek problémáira e gyakorlatok megoldást kínálnak.

HOGYAN PÁLYÁZZUNK?

Valamennyi magyarországi helyi önkormányzat elnyerheti a Legjobb Önkormányzati Gyakorlatok Díját. Egy önkormányzat egyidejűleg akár több pályázatot is benyújthat. Pályázni a www.toosz.hu internetes honlapról letölthető pályázati formanyomtatvány elektronikus kitöltésével lehet. A pályázatot kinyomtatva egy eredeti és egy másolati példányban postai úton (tértivevényes, ajánlott küldeményként) kell eljuttatni a Töosz címére (1386 Budapest 62. Pf.: 908.).

A pályázatokat elektronikus formában a következő címre lehet küldeni: palyazat@toosz.hu. A postára adás (postai bélyegző) dátuma legkésőbb: 2011. január 15. A pályázatot a polgármester eredeti aláírásával szükséges ellátni. A pályázathoz a jó gyakorlat eredményeit bemutató dokumentumok, kiadványok, fotók is csatolhatók. Az Irányító Bizottság fenntartja a jogot, hogy – bármely kategóriában – nem hirdet győztest.

Felmerülő kérdésével forduljon bizalommal a Töosz titkárságához.

Telefon: (06-1) 321-2496 • Fax: (06-1) 413-0482

E-mail: sabjan@toosz.hu

ÖSSZEFOGLALÓK

A következőkben bemutatjuk azokat a pályázati összefoglalókat, amelyek a Példát átadó Gyakorlatok Pályázat 2009-es döntőjébe jutottak. (A teljes pályázati anyagok letölthetőek a www.toosz.hu című weboldalról. Az összefoglalók a pályázók által szolgáltatott információkon alapulnak.)

Roma integráció a társadalmi kohézió erősítésére

BUDAPEST FŐVÁROS XIII. KERÜLETI ÖNKORMÁNYZATA

„Mi leszek, ha nagy leszek? Közösen a mi XIII. kerületi tanodánkért”

A településről. A dinamikusan fejlődő kerület magán viseli a nagyvárosokra jellemző pozitív és negatív hatásokat is, lakossága mintegy 107 ezer fő. Koncentráltan megjelennek a szegénységgel, a társadalmi kirekesztéssel kapcsolatos jelenségek. Az önkormányzat tudatosan fejleszti az ezzel kapcsolatos tevékenységét. A kerületben az eltartottsági ráta 45,1 százalék, a veszélyeztetett gyermekek száma 4139 fő, a szegénynek minősíthető lakosság aránya 15 százalék, a roma lakosság száma 6-7000-re tehető. A szegények között jelentős arányt képvisel a roma lakos-

ság, a szegénység előfordulása körükben 5-10 százalékkal, a munkanélküliség aránya 3-5-ször magasabb. A romák körében az inaktívák aránya 70 százalékos.

A tevékenységről. A Cigány Kisebbségi Önkormányzat (CKÖ) az önkormányzat támogatásával tanodát hozott létre 2009. június 15-től. 45 roma és nem roma gyermek részvételével indult a program. A tanoda szakmai programja a tanuláson keresztül a szabadidő hasznos és játékos eltöltését biztosította, miközben hasznos információt juttatott a gyermekeknek és rajtuk keresztül a családjuknak is. Részletek: felzárkóztatás, pótvizsgára való felkészítés, képességfejlesztés, bűnmegelőzés, a roma identitás elmélyítése, szocializáció. A tanoda munkáját három fő tartós munkanélküli közfoglalkoztatás keretében segítette, valamint egy egyetemista hallgató.

Források. A tanoda működtetésének pénzügyi vonzata: három fő közfoglalkoztatott bére, egy fő megbízási díja havi 100 ezer forint, a résztvevő szakemberek és a CKÖ tagjai önkéntes munkát végeztek a szervezési irányítási és egyéb feladatok tekintetében. A dologi kiadás a CKÖ költségvetésében található meg. Az egyéb kiadásokat (étkezés, szabadidős tevékenység) az önkormányzat fedezte.

CSORVÁS

„Egyenlőnek lenni az egyenlők között”

Roma integráció, vissza az ősi cigány mesterségekhez

A településről. Magyarország délkeleti részén, a Tisza–Körös–Maros közötti területen, Békés megye nyugati felén található Csorvás, a 47. számú főúton Békéscsabától 22, Orosházától 16 kilométerre. A településen hat vallásfelekezet működik és több nemzetiség (magyar, roma, román, szlovák) él együtt. A xx. század elejétől 1950-ig, majd 1970-től ismét nagyközség, 2005. július 1-jétől város.

A tevékenységről. Napjainkban az alulképzett, a munka világából kiszorult roma

réteg integrációját a romák munkába állításával lehet a leghatékonyabban megvalósítani. A csorvásiak szerint, aki máshol próbál kiutat keresni, az tévúton jár. A helybeli, zömében romungró (magyar cigány),

Biotéglából épült buszmegálló Csorváson

valamint a lovári nyelvet beszélő cigány lakosság képzettségük alacsony volta miatt nem talál munkát. Rontja a helyzetet, hogy a képzesek nem igazodnak mentalitásukhoz, érdeklődésükhöz. Ezért az önkormányzat megnézte a korábbi ősi cigány mesterségeket, hátha valamelyik modern változatát megvalósíthatja. Így esett a választás a vályogtégla gyártására, mint ősi cigány foglalkozásra. Nyilvánvalóan a vályog, habár természetes anyag, nem lehet a korszerű építkezés alapanyaga, ezért új anyaggal kísérleteztek: a cementtel stabilizált földtéglaival, amelyek a biotégla nevet adták. A megvalósításhoz EU-támogatást, több mint 300 ezer eurót vettek igénybe, ennek egy részét a biotégla-programba fektették. Az új építőanyag gyártásához 12 főt alkalmaztak, közülük 8 fő és a vezetőjük is roma származású volt. Az emberekkel kilenc hónapos szerződést kötöttek. Az eredmény: a biotégla ÉME (minőség biztosítás) tanúsítványt kapott öt évre, ami bizonyítja, hogy olyan anyagot hoztak létre, amely vakolható, fugázható, pillértégla szilárdságú, hő- és zajszigetelése jó. A roma embereknek munkát adtak, továbbá lehetőséget az integrációra.

Források. Az EU-pályázaton 300 ezer eurót nyertek, melyből Csorváson mintegy 50 százalékot (158 488 eurót) használtak fel. Az önkormányzat és a Szolgáltató Kht. mintegy 2 millió forinttal társult, elsősorban a minősítés, vala-

mint a telephely kialakításának költségeivel. Emberi erőforrásként a pályázatással megbízott személyek munkáját vették igénybe, ezen kívül számítógépek, valamint a fénymásolások, postaköltségek, utazási költségek terheltek az önkormányzatot. Az önkormányzat költségvetésében elsősorban a beépítésre került anyagok ára jelentett bevételt. Az önkormányzat a rászorulóknak, köztük a romáknak ad építőanyagot, többek között az általuk gyártott téglát is. 1 237 000 forint értékben használt fel az önkormányzat a gyártott téglákból. Figyelembe véve a járulékos költségeket, ennek csaknem 80 százaléka megtakarítás.

HÁROMFA

Roma társadalmi integráció kiteljesedése a településen

A településről. Háromfa 826 főt számláló település Somogy megye déli részén. Nagyatádtól 16, Barcstól 22 kilométer távolságra helyezkedik el. A két várostól való távolságból adódóan fontos a település számára, hogy a községben a kulturális lehetőségeket és az önképzés lehetőségét biztosítsa a fiatal és az idősebb korosztály számára. Háromfa közelében ipar nincs, a mezőgazdaság kevés embert foglalkoztat, e hátrányos helyzetből mégis számos területen tudott előre lépni, folyamatosan fejlődni. Lefektették a gázvezetékét, a kábeltévé, a telefonhálózat és a szélessávú internet-

hálózat kiépítése is megtörtént. Folyamatosan bővítették az intézményeket, építették a járdát, renoválták a templomot, szelektív hulladékgyűjtő edényeket állítottak fel a település több pontján. A közvilágítást energia-takarékos izzókkal látták el. A faluban a szennyvíz kivételével az összes közművet kiépítették. A településen a roma lakosság eléri a 27 százalékot, míg az óvodában az arány 60, az iskolában 45 százalék. A településen cigány kisebbségi önkormányzat működik, velük a települési önkormányzat jó kapcsolatot ápol.

A tevékenységről. *Informatikai képzés megszervezése a közmunkaprogramban résztvevők számára:* 30 órás informatikai és számítógép-kezelői tanfolyamot szerveztek, amelyre a közmunkások és a lakosság körében is nagy volt az érdeklődés. A programban tizenöten vehettek részt. A szükséges eszközöket a HEFOP 3.1.3/B projekt keretében szerezte be az általános iskola. A képzést az általános iskola informatikus és informatikai végzettséggel rendelkező pedagógusai tartják. Az önkormányzat a képzésre a közmunkaprogram keretében, munkaidőben biztosít lehetőséget a résztvevőknek.

Községi multikulturális rendezvények (Hagyományok napja, Fogathajtó verseny): a Hagyományok napján népművészeti kiállításokra került sor, a zenei együttesek között pedig a hagyományos roma zenét játszó együttes

is színpadra lépett. A rendezvényen mintegy 3100 látogató jelent meg, közöttük német, horvát és roma lakosok is voltak szép számmal. Az eseményt színesítette egy hagyományos bográcso-s főzőverseny, amelyen 12 csapat vett részt.

A Balatonboglári négynapos gyermektáborban 28-an vettek részt,

60 százalékban halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek. Az önkormányzat a tábor megvalósítását anyagilag is támogatta, mert a képviselő-testület álláspontja is az, hogy ezek a gyermekek másképpen nem jutnának el egy nyári táborba.

A multikulturális projektnapon az óvoda és az általános iskola szervezésében a roma kultúra megismerését szolgáló eseményt szerveztek, ennek keretében könyvbemutatóra, előadásra, autentikus zenét játszó együttes fellépésére került sor. A projektnapon – a szülők és a nagyszülők bevonásával – a gyermekeket megismertették a hagyományos roma konyha ételleivel. A punya (cigánykenyér) elkészítése a gyermekek közreműködésével történt.

Punyakészítés (cigánykenyér) Háromfán

Források. A gyakorlat kialakításához és bevezetéséhez az önkormányzat saját erőt és a közmunkaprogram által biztosított finanszírozást, továbbá a HEFOP-pályázat által biztosított lehetőségeket használta ki: úgymint közmunkások bérének finanszírozása, munkaeszközök és, számítástechnikai eszközök beszerzése. Az informatikai képzésre az általános iskola szaktanterme biztosította a lehetőséget.

MOHÁCS

Az általános iskolai szegregáció megállításának stratégiája

A településről. Mohács húszezer lakosú város az ország déli határszélén, Dél-Baranyában a Duna folyó mindkét partján terül el. A várost a magyar lakosok mellett négy nemzetiség lakja: cigány, horvát, német, szerb. Mohács városában a nemzetiségek évszázadok óta barátságban élnek egymással, ismerik egymás kultúráját, sokan beszélnek egymás nyelvét. A kulturális sokszínűség mindig termékenyítően hatott a város fejlődésére. Mohács kulturális vonzerejét a karnevál mellett az épített és természeti környezete, az élő néphagyományok és kismesterségek, az országos emlékhelyi szerep és borvidékének adottságai együttesen adják. Mohács diákvárosként is jelentős. Mikrotérségi oktatási központja és középiskolái a város és kistérsége számára

óvodai, általános iskolai, alapfokú művészetoktatási, gimnáziumi, szakközép- és szakiskolai ellátást biztosítanak. A város legnagyobb megoldásra váró problémája – a munkanélküliség mellett – a keleti városrészen egy tömbben élő cigányság mobilitásának előmozdítása.

A tevékenységről. Mohács város alapfokú közoktatási feladatait – a 2007/2008. tanév végéig – négy általános iskola, öt óvoda és egy alapfokú művészetoktatási intézmény fenntartásával látta el. Ez az intézményszervezet hosszú, átgondolt racionalizálási folyamat eredményeként alakult ki. A 2008-as beiskolázás előkészítéskor szembesült az önkormányzat azzal a ténnyel, hogy a keleti városrész beiskolázási körzetének iskolája, a Széchenyi István ÁMK – beavatkozás hiányában – spontán szegregáció következtében szegregált intézménnyé fog válni. A keleti városrészben lakó HHH-s (halmozottan hátrányos helyzetű) – többségében roma – népesség kizárólag a Széchenyi István ÁMK-t, míg a többségi iskolaválasztók kizárólag a többi iskolát preferálták gyermekeik beíratásakor. Az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló törvény 9.§-a értelmében a szegregált iskola fenntartása hátrányos megkülönböztetésnek minősül, ami akkor is tiltott, ha létrejöttében az iskolafenntartó véltlennek minősül. Az általános megoldás ilyen helyzetben az, hogy a település a szegregáció felszámolására a hát-

rányos városrészen működő iskolát bezárja, így szórva szét a HHH-s tanulókat a többi iskola között. Mohács nem így döntött, meg akarta tartani az egyébként színvonalasan működő iskolát, a város sokszínű oktatási kínálatát. Ekkortájt lehetett csatlakozni a Regionális Operatív Program „mikrotérségi oktatási központok és hálózataik” EU-s pályázatokhoz. A pályázat bizonyos feltételek megteremtése mellett jelentős fejlesztési, beruházási kerettel támogatja azon településeket, amelyek közoktatási feladataikat 12 közoktatási intézmény mikrotérségi oktatási központba tömörítésével közösen kívánják ellátni, és pályázatuk elfogadást nyer. Mohács úgy döntött, hogy a megszüntetésre ítélt intézményt jelöli a mikrotérségi oktatási központi feladatra úgy, hogy közben a szegregációt is legyőzi. A Széchenyi István ÁMK-ból Mohács, Bár, Homorúd, Sátorhely, Székelyszabar települések összefogásával 2008. július 1-jével létrejött a kistérségi oktatási központ, a Mohács Térségi ÁMK. A koncepciónak három célja volt: az EU-s forrás elnyerése az intézményi infrastruktúra fejlesztésére, a kistérség oktatási ellátásának racionalizálása, színvonalának emelése, a spontán szegregáció lehetőségének kiküszöbölése a rendszerből. A spontán szegregáció lehetőségét azzal zárták ki, hogy a jobb parti városrészen a rivális iskolákat az ÁMK szervezetébe integrálták olyformán, hogy az ÁMK-nak

egy iskolai intézményegysége lett, így az egykori iskolák, mint az ÁMK iskolai intézményegységének feladatellátási helyei működtek tovább. Ezzel a jobb parti városrészen egy iskola egy beiskolázási körzet modell jött létre, ez törvényes keretet biztosít a főigazgató számára annak megoldására, hogy a jelentkező tanulókat – a szülői igények figyelembevételével – az iskola csoportszervezési érdekeinek is megfelelően ossza be a különböző telephelyeken működő osztályokba, csoportokba. Ebben a rendszerben, ha a szülő az ÁMK-ba jelentkezett, nem osztályt, hanem tantervi irányultságot választott, azaz általános vagy különböző emeltszintű oktatást. Osztályba, telephelyre az iskola sorolja be a gyerekeket, így az egészséges csoportszervezés többé már nem a véletlen műve, a spontán szegregáció kiküszöbölhetővé vált. Bár a város iskolai feladatellátási helyei a város bármely pontjáról megközelíthetők az átszervezéssel érintett elsősök számára, iskolabuszt működtetnek. Mohács a roma lakosság társadalmi integrációjának előmozdítását az oktatásban indította el, további célja a lakásmobilitás elősegítése, a gettósodás megszüntetése érdekében.

Források. A deszegregált beiskolázási feltételek megteremtéséhez szükséges intézményszervezeti változtatások külön költségekkel nem jártak. Az átszervezés kapcsán, az új városi iskolaszervezetben jelentősen

csökkent az intézmények száma, ez – nem túl jelentős – megtakarítást eredményezhetett volna. Mohács város az elmúlt évtizedben teljeskörűen racionalizálta a közoktatás intézményhálózatát, ezért ennek az intézkedésnek nem a megtakarítás, hanem az elvonás volt az elsődleges célja. Sokkal fontosabb volt, hogy a közoktatás szereplőit megnyerjék a koncepció támogatására. Ezért nem vontak el bért azoktól a vezetőktől, akik magasabb beosztású vezetőből alacsonyabb besorolású vezetővé váltak azáltal, hogy a korábban önálló intézményként működő iskolájuk jogalanyiség nélküli feladatellátási hellyé vált. Mivel a státusváltozással nem lett kevesebb a vezetői feladat, sőt átmenetileg az új módszerek bevezetésével még bővült is a feladatkör, továbbá, hogy lehetőleg minél kevesebb kerékkötője legyen a változtatásnak, nem vontak ki megtakarítást a rendszerből. Költséget a 2009. szeptemberrel beállított iskolabusz megvétele és működtetése jelent. Az iskolabuszt az elnyert pályázati forrás terhére vásárolták, éves működtetése pedig várhatóan a sofőri státus bérköltségével együtt 10 millió forint alatt marad. A kapcsolódó továbbképzések városi szintű várható költsége 3 millió forint körül alakul, melyet a TÁMOP-pályázat segítségével terveznek finanszírozni.

USZKA

Magyar–cigány–ukrán együttélés a Tiszaháton

A településről. Uszka község az ország északkeleti részén helyezkedik el. Állandó lakosainak száma 402 fő. A lakosság 82 százaléka a roma etnikumhoz tartozónak vallja magát. Egyetlen intézményt működtet az önkormányzat: az Öregek Nappali Klubját. Munkalehetőséget csak az önkormányzat által biztosított közcélú és közhasznú munka ad. Az aktív korú lakosság 90 százaléka munkanélküli, sok a 18 éven aluli gyermek. Az általános iskolások Tiszabecsre, az óvodások Magosligetre járnak.

A tevékenységről. A magas munkanélküliséggel sújtott településen az egyház, az önkormányzat és a kisebbségi önkormányzat együttműködésével hatékony segítséget nyújtanak a szegénységgel küzdőknek az oktatás, a lakhatás és a munkalehetőség megteremtésével. 1996 óta működtet tanodát az önkormányzat. 37 felnőttet segítettek már hozzá, hogy a 8 általános iskolai végzettséget megszerezzék. Két egyház tevékenykedik a településen: a református egyház és a Szabadkeresztyén Gyülekezet. A roma lakosság elsősorban a Szabadkeresztyén hitet gyakorolja. Hagyománya van az intenzív uborkatermesztésnek, ezért kemikáliával, vetőmaggal támogatják a termelőket. 1992 óta működtetik a szociális földprogramot, és a közcélú és közhasznú foglalkoztatás révén egyenlő módon mindenkinek lehetőséget

teremtenek a munkavégzésre. A lakhatás feltételein a modellprogramon keresztül próbálták segíteni az SZMM támogatásával: 67 házat újíttak fel és 6 önkormányzati bérlakás épült. A lakosság 100 százaléka részesül valamilyen segítségben a községben.

Források. A modellprogram 74 millió forintba került. Ezen kívül minden évben támogatják a szociális földprogram keretein belül az intenzív uborkatermesztést.

Megújuló energiaforrások használata és/vagy energiahatékonysági legjobb gyakorlatok

BUDAPEST XI. KERÜLET

Zöld Újbuda

A településről. Budapest nyugati kapuja Újbuda. Lakóinak száma közel 140 ezer fő. A főváros egyik legszínesebb kerületének vallják magukat, amelynek minden része külön kis világ. A lakótelepek, belvárosi házsorok mellett, kertvárosi részek, parkok, erdők és beépítetlen területek tarkítják. Unikális értékei; a Sas-hegy, a Gellért-hegy és Ferenc Józsefről, illetve Hunyadi Jánosról elnevezett Keserűvíz-források. A munkanélküliség aránya a fővárosban itt a legalacsonyabb. A múltjukat sem tagadják meg, a panelekre

új panelek épülnek. Régen XI. kerületnek hívták, most már Újbuda. Olyan fogalmat teremtettek ezzel a névvel és gyakorlattal, amely a környezetvédelem, élhetőbb környezet és fenntartható jövő felé mutat.

A tevékenységről. 2007-ben kezdte meg az energiatermelést az első önkormányzati napelem, amely 98 darab, 200 watt teljesítményű napelemes modulból épült fel. Az első lépés a hivatal épületének energetikai auditálása volt. Ezt követően úgy határoztak, hogy az irodaépület egyre növekvő elektromos igényének hosszú távú, gazdaságos és környezetbarát technológiával történő megoldását választják. Így épült meg az első 20 kilowattos napelemes rendszerük, amelyet a beruházó (100%-os önkormányzati tulajdonú cég) banki kölcsönből és közel 20 százalék önerőből finanszírozott. Az első év pozitív tapasztalatai alapján, bízva az újabb sikerben 2009 tavaszára készült el az önkormányzat második, 20 kilowattos polikristályos, hálózatra kapcsolt napelemes rendszere. A rendszer 96 darab,

Újbudai helyszíni látogatás, a projektet Tóth Nelli szakértőknek (Energiaklub) Molnár Tibor mutatja be.

Újbuda zsombolyai utcai polgármesteri hivatal épülete

210 watt névleges teljesítményű modulból épül fel. A projekt megvalósítása 2008-ban kezdődött, amikor a KMOP-2007 3.3.3 pályázati kiírásnak megfelelően a pályázatot benyújtották. Újabb siker hogy, a második napelemes rendszert az NFÜ irányító hatósága 47 százalékos – közel 13 000 000 forint – támogatásban részesítette. A beruházás fizikai megvalósítása 2009. március elején kezdődött és az ünnepélyes átadásra 2009. áprilisban került sor. A két rendszer 40 kilowatt névleges teljesítményének köszönhetően éves szinten megközelítőleg 65 000 kilowattóra áramot termel és az elektromos szolgáltatóval kötött szerződés értelmében hálózatra kapcsolt. Így a hivatali időn túl, valamint a hétvégeken és munkaszüneti napokon termelődő elektromos áramot az ad-vesz programozású mérő segítségével a hálózatra táplálja.

A 2008. évben az önkormányzat a kerületben található társasházi lakóközösségek számára pályázatot hirdetett. A pályázatban a megújuló energiatermelő berendezések telepítése által keletkező, hosszú távú költségcsökkentést akarták elérni, vissza nem térítendő támogatás formájában. A nyertes a Gazdagréten, a Regös u. 14–16. alatti társas-

ház lett. Az itt található 119 lakás kiszolgálására 36 vákuumcsőből álló 55 kilowatt teljesítményű napkollektort szereltek fel. Az épületen nem ez az egyetlen költségcsökkentő beruházás. A napkollektor-telepítés megelőzte a hőszigetelés, az ablakcsere és a gépészeti berendezések felújítása. Az itt lakók elégedettsége nem alaptalan, mert a megvalósult vákuumcsöves napkollektoros rendszer nyáron szinte teljesen fedezi, de téli időszakban is jelentősen csökkenti a használati meleg víz előállításához szükséges „hagyományos” energiamennyiséget. Különlegessége, hogy elsőként az országban, a távhőszolgáltató rendszeréhez illesztett műszaki megoldással üzemel. A hőszigetelés és nyílászáró csere a társasház által sikeresen megpályázott Panel-program keretén belül zajlott.

Források. A 2007-es napelemes beruházás költsége 26 millió forint volt. A 2009-es ugyanolyan értékű fejlesztés az ÚMFT KMOP pályázatán elnyert 47 százalékos támogatással valósult meg. A napelemes épületnek a beruházás óta felére csökkent a villanyszámlája, ez a nyári hónapokban akár négyszázezer forintos megtakarítást jelent. A 2008-as évre vonatkozóan 2,4 millió forint volt a megtakarított összeg. A 2009-es fejlesztés már befejeződött és ugyanilyen eredményeket hozott. A céltudatos fejlesztéssel megtakarított összeg már az ehhez hasonló, jövőbeni fejlesztéseik forrását gazdagítja. A Gazdagréten megvalósult, napkollektoros hálózati melegvíz ellátó (HMV) rendszer

forrásigényének a felét az önkormányzat finanszírozta, 14 000 000 forint vissza nem térítendő támogatás formájában. A teljes bekerülési költség 27 330 000 forint volt. A beruházás költségének fennmaradó részét a lakóközösség állta.

DÉNESFA

Használjuk fel a természet adta energiáinkat

A településről. Dénesfa a Kisalföldön, a Rábaköz délnyugati sarkában, Vas megye beékelődésében húzódik meg észak-déli irányban, Győr-Moson-Sopron megye területén, lakosainak száma 428 fő.

A tevékenységről. Dénesfa a többi kistelepüléshez hasonlóan finanszírozási gondokkal küzd, ezért minden lehetőséget kihasznál, amit a környezet kínál.

Takács Lajos, Dénesfa polgármestere a korszerűsített fűtésű intézmény előtt

A falu nagyon szép táji környezetben helyezkedik el. Külterületének 80 százaléka erdő. Az önkormányzat külterületi útjainak hossza közel 50 kilométer. 2007-ben döntött úgy az önkormányzat, hogy a több funkcióval rendelkező (kultúrház, könyvtár, internet klub, nagyterem, kondi terem, óvoda, konyha és vendégszálló) közösségi épületének fűtését átalakítja, és a nagyon drága gázfűtést egy korszerű, és hatékony kazán vásárlása után fatüzeléssel

váltja ki. Az önkormányzat karbantartó és közterület fenn tartó emberei elkezdték kitisztítani a külterületei utakat és árkokat, és az ott kitermelt fát az önkormányzat raktáraiban helyezték el, majd a fent nevezett épület fűtéséhez használták fel. Ezzel munkát biztosítanak két fő számára egész éven át. Ugyanakkor a mindennap nyitva tartó és használatban álló épület fűtési költsége is jelentősen csökkentették. 2007-ben az épület fűtési díja 1 127 000 forint volt, míg 2008-ban már csak 162 000 forint.

Források. A program pénzügyi forrásait az önkormányzat egyedül, saját erőből finanszírozta. A két munkavállaló bérét, a kazánvásárlás költségét, a beszerelési és beüzemelési költséget, továbbá a tűzifa kitermeléséhez szükséges anyagok, eszközök beszerzését az önkormányzat a költségvetésében biztosította.

Szakértői látogatás Dénesfán (Fábián Zsolt MÖSZ-főtítkár, Takács Lajos, Dénesfa polgármestere, Keil Szilvia, a TÖOSZ szakértője, környezetvédelmi titkár).

HERNÁD

Hőszivattyús fűtés és napkollektoros melegvízellátás a hernádi napköziotthonos óvodában és az általános iskolában

A településről. Hernád modern, összközműves település az ország közepén. Ismert történelme a XIV. századig nyúlik vissza, amely azonban leginkább az itt élők tudatában és nem a történelmi korok lenyomatában maradt fenn. Megélt teljes elpusztítást, újratelepülést, közös tanácsai múltat, majd 1984-től a teljes önállóságot is. Szorgalmas emberek lakják, akik az önkormányzati fejlesztéseknek köszönhetően városi kényelemben, de vidéki közösségi tudattal, az összetartozás élményével élik mindennapjaikat. A felelős önkormányzati tevékenységet gazdag civil és vállalkozói energiák köre egészíti ki, és ez számos partnerségben lebonyolított projektben nyilvánul meg. Hernád egyre fiatalodó település, ahol a születésszám magasan meghaladja a halálozásszámát, s ahol sok fiatal család teremti meg évről évre a saját egzisztenciáját.

Hernádi szakértői látogatás: Zsadányi Lászlóné polgármesterrel Fábíán Zsolt MŐSZ-főtktár és Tóth Nelli, az Energiaklub szakértője.

A tevékenységről. A fiatalodó Hernád hosszú évtizedek óta bővíti, korszerűsíti oktatási-nevelési intézményeit, amelyekbe ma már 180, illetve 400 gyermek jár. A hatalmas intézmények fenntartása jelentős pénzügyi kötelezettséget jelent az önkormányzatnak. Főleg az iskolára jellemző, hogy a csaknem három évtizeden keresztül tartó bővítés-sorozat eklektikussá, nehezen áttekinthetővé, jellegtelenné tette az épületet. Ennél is nagyobb probléma, hogy a hőszigetelés a XXI. század normáinak sem felel meg. Szigetelni, fűteni és stílust adni: ez volt a projekt három legfontosabb célkitűzése. A beruházás két helyszínen zajlott: az iskolában és az óvodában, amelyek közül az óvodai fejlesztés volt a kisebb, az iskolai a nagyobb volumenű. A Norvég Alap által támogatott projekt az iskola és az óvoda hőszigetelésére, az iskolai és óvodai nyílászárók fokozott hőszigetelésűre cserélésére, valamint hőszivattyús fűtés és napkollektoros melegvízellátás kiépítésére vonatkozott. A beruházás kistérségi mintaprojekt.

Források. A projektet Norvég Alap támogatásból valósították meg. Teljes bekerülési költsége 342 343 euró (94 144 325 forint) volt, amelyből támogatás 290 992 euró (80 022 800 forint), az önerő pedig 51 351 euró (14 121 525 forint). A 85 százalékos támogatási intenzitást tovább javította az önkormányzati önerő alapra beadott pályázat, amellyel további 5 százalékot takaríthattak meg. Szakemberek igénybe vétele a hasonló projekteknél elengedhetetlen, amelynek biztosítása sok önkormányzati erőforrást követelt (elszámolások, jelentések stb.).

ÖRMÉNYES

Megújuló energiaforrások

A településről. Örményes község Jász-Nagykun-Szolnok megyében helyezkedik el és a Törökszentmiklósi kistérséghez tartozik. Önálló településként 1950-től jegyzik. Jelenlegi lakosság száma: 1162 fő. Az önkormányzat két alsófokú oktatási intézményt működtet társulási formában, valamint a Gondozási Központot szintén társulási formában. Önálló intézményként működik a klubkönyvtár, a háziorvosi ellátás vállalkozási formában történik. A polgármesteri hivatal körjegyzőség keretében látja el feladatait.

A tevékenységről. Az általános iskola a legnagyobb fűtési költséggel működő intézmény, amelyet földgázzal fűtöttek 2009-ig. 2009-ben a fűtési szezon kezdetére az épület külső homlokzatát hőszigetelték, valamint a nyílászárókat kicserélték. A földgáz fűtésről pellet fűtőanyaggal történő fűtémódra álltak át. A megújuló energiával történő fűtés megvalósítása önkormányzati kezdeményezésre történt. A fűtése korszerűsítés az önkormányzat általános stratégiájának része. Azért döntöttek e kezdeményezés mellett, mert a pellet kazán alkalmas egyéb mezőgazdasági hulladékok elégetésére is. A pellet mint tüzelőanyag a földgázhoz viszonyítva legalább egyharmad költséggel olcsóbb. A megtakarítást növelték azzal is, hogy a helyi vállalkozás mező-

gazdasági mellékterméket adott át térítésmentesen. A mezőgazdasági mellékterméket egyharmad arányban keverik a pellethez, így még nagyobb megtakarítást tudtak elérni. A pellet kazánt kezelő fűtő nyilvántartást vezet a fűtőanyag felhasználásról. A nyilvántartást fel tudják használni az energiahatékonyság számításánál.

Források. Az önkormányzat saját bevétele 7 123 009 forint, a támogatás 15 550 000 forint, így összesen 22 673 009 forint. A megtakarítás az iskola földgázzal történt fűtési költségének várhatóan az egyharmad költsége lesz.

TAKTAHARKÁNY

Energiamegtakarítással a sok kicsi sokra megy

A településről. Az 1989-ben nagyközségi címet viselő, vasút által kettészelt település a szerencsi kistérség második legnagyobb faluja 4142 főnyi lakosságával, a Taktaköz kistájegység kapuja. A településen jelentős a munkanélküliség. Kiterjedt intézményhálózata van: általános iskola, óvoda (két épületben), szociális szolgáltatásokat (családsegítést, házi gondozást,

Idősek Klubját, gyermekjólétet, szociális étkeztetést) biztosító intézmény, nyilvános könyvtár, művelődési intézmény, központi konyha, napközi otthon, temető.

A tevékenységről. Az 1999-ben indult mozgalom elindítója a hosszú távú fejlesztési terv készítésénél merült fel a lakosság részéről, miszerint igényelték a gondozott intézményrendszert, az egységes, rendezett falukép kialakítását és az önkormányzati takarékos gazdálkodást. 2000 és 2002 között a közvilágítás korszerűsítésére került sor. Ezután korszerűsítették Taktaszadával közösen a vízműrendszert. Előkészítették és kiviteleztek a technológiai

Napkollektor segíti a meleg víz és fűtési rendszert.

korszerűsítést: T-3 kútfúrást 1999–2001 években. A program egymásra épülő elemek egysége, mely folyamatosan fejlődik és egészül ki új elemekkel. Az új ötleteket, javaslatokat lakossági fórumon vitatják meg, maximálisan szem előtt tartva a lakosok igényeit, akik nemcsak elfogadják, de igénylik is a programban való aktív

részvételt. Az önkormányzat kezdeményezésére indult az a gyakorlat, hogy minden intézmény vegyen részt a racionalizálási munkában. Kettős feladata volt, egyrészt megfelelni a környezetvédelmi – energiaracionalizálási elvárásnak, másrészt helyszínt és alkalmat adni az állampolgároknak arra, hogy lássák a végső cél, hogy minden ott élő sajátjának érezze a települést, mindenki tegyen valamit a környezet érdekében, ezáltal is kötődjön minél jobban a faluhoz. Korszerű műanyag nyílászárókat kapott az iskola, az Iskola utcai óvoda, a napközi konyha, az orvosi rendelő, a Szociális Szolgáltató Központ, a Művelődési ház, a polgármesteri hivatal, megtörtént a falak szigetelése, és korszerűsítették a fűtési rendszert, részbeni akadálymentesítést végeztek. Napkollektor segíti a meleg víz és fűtési rendszert a napközi konyhán. A jó gyakorlat lényege a munka és környezetvédelmi mozgalom körütekintő megszervezése, amely két részterületen folyik: önkormányzati területeken, fák telepítésével a bel- és külterületen. Minden évben új kezdeményezésekkel bővül a mozgalom. Az ellopott, lefoglalt fákat, az intézmények korszerűsítése révén feleslegessé vált bontott anyagot fűtési energiaként hasznosítják.

Források. Éves bekerülési költség: 30 millió forint; az igénybe vett közmunka értéke: 3,5-4 millió forint; pályázatokon nyert összeg: 40-60 millió forint évente. Az önkormányzati dolgozók szintén munkaidőn kívül,

társadalmi munkában végezték az előkészítő, pályázatírói tevékenységet, az önkormányzat számítógépein. A jó gyakorlat végrehajtása az önkormányzat saját költségvetéséből történik. Támogatási arány általában 20-80 százalék mértékű a beadáskor, a végrehajtáskor az önkormányzati önerő 30 százalék. A pályázat megírása, a szerződésmegkötések, megrendelések összeállítása, szállítása, eszközök beszerzése, a vállalkozók és az alvállalkozók biztosítása, a vállalkozók és az alvállalkozók szakmai felügyelete, a számlák kifizetése, a szakmai és a pénzügyi beszámolások elkészítése mind az önkormányzat polgármesteri hivatalában történik. Két pályázat kivételével – KEOP Taktaharkány és Taktaszada települések csatornázása és a Heves Megyei Hulladékgyűjtési Társulás által beadott szilárd hulladéklerakók rekultivációja projektek, amelynél előírás volt a projektmenedzsment szervezet alkalmazása – a hivatal bonyolította le a jegyző vezetésével és a polgármester irányításával. Minden pályázatot a jegyző és a hivatal munkatársai készítettek elő, és valamennyi pályázat megjelent az önkormányzat költségvetésében.

Közösségi összefogással a helyi fejlesztésekért a LEADER-program keretében

ALSÓMOC SOLÁD

„Tovább-lépés” a Baranyai Hegyhát Megújulásáért LEADER-típusú fejlesztés a Sásdi kistérségben

A településről. Alsómocsolád 377 lelket számláló zsáktelepülés Baranya megyében, az úgynevezett Hegyhát tájegységben, keletről dombokkal, nyugatról tavakkal határolva. A község összközműves, szennyvizét saját szennyvíztisztítómű kezeli. Távközlési és informatikai kapcsolatai korszerűek, minden igényt kielégítenek. Mezőgazdasági adottságai nem szerencsések, de termőföldjei gondosan műveltek. Településszerkezete falusias jellegű, fésűs elrendezésű, családi házas beépítettségű. Intézményei – Faluház, Őszi Fény Idősek Otthona, Konferencia Központ – centrális elhelyezkedésűek.

A tevékenységről. A LEADER+ keretében megvalósult program célja egy pozitív jövőkép közös megfogalmazása és megvalósítása volt a térség számára, ezzel a gazdasági és társadalmi felemelkedés feltételeinek megteremtése a gazdasági és közösségi kapcsolatok megerősítésén keresztül. A „Tovább-lépés” célcsoportjai a fiatalok, a program az ő érdekeiket tartotta szem előtt. A fellendülés megindulásához, a holtpontról való kimozduláshoz olyan kisebb léptékű, de

nehezen elérhető célok megvalósításán keresztül vezet az út, mint a fiatalok megtartása, a helyi közösségek aktivizálása. A tartós letelepedésnek alapvető feltétele, hogy az itt élők munkát találjanak helyben vagy a közelben. Ezért a fiatalok megtartásának célkitűzésével szoros kapcsolatban áll a helyi gazdaság fellendítés és a térségi kohézió erősítése. Pillérek:

1. Az emberi erőforrások fejlesztése: a hátrányos helyzetű fiatalok, a munkaerőpiacról kirekesztett férfiak és nők, túlnyomórészt romák képességeinek, készségeinek fejlesztése.
2. A kistérség gazdaságának erősítése innovatív szolgáltatásfejlesztéssel (szolgáltatásbővítés többfunkciós épületek kialakításával, a meglévők homlokzatfelújítása), a gyenge turisztikai üzletág erősítésével, a diplomás fiatalok megtartását, illetve idevonzását lehetővé tevő szolgálati lakások kialakításával.
3. Az épített és a természeti környezet értékközpontú megújítása (lakóházak homlokzatának felújítása) és fenntartható kiaknázása (kedvező árfekvésű szálláshelyek, forráshelyek, sétaösvények kiépítése, egységes arcuatelemeket viselő irányjelzők, üdvözlő táblák stb.), a közösség, a közös identitás erősítése.

Források. A térségben a Helyi Vidékfejlesztési Terv dokumentáltan 172,221 millió forintot mozgató meg. Az AVOP LEADER+ 100 milliós forrása mellé – melyből 93,6 millió forint került felhasználásra – 36,4 millió az önerő, amelyet a Baranyai Hegyháton kuriózumként 42,2 milliónyi belügyminisztériumi önerőtámogatás tett teljessé. A monitorozás során azonban kiderült, hogy a támogatási összeg gyakran gyutacspénzként funkcionált, a megkezdett beruházás vonzotta az újabb vagy nagyobb beruházásokat. A LEADER iroda két főállású munkatársának a bérét a gesztor szervezet biztosította AVOP LEADER+ forrásból. A program nem okozott megtakarítást az önkormányzat költségvetésében, de az önkormányzat és Alsómocsolád község vállalkozói, civil szervezetei megjelentek a végső kedvezményezettek között.

DOMOSZLÓ

Példa értékű összefogás Domszló község fejlesztése érdekében

A településről. Domszló község a Mátra déli lábánál terül el. Budapesttől 100, Gyöngyöستől 20, Egertől 29 kilométerre található. A falu lélekszáma közel 2200 fő. A munkaképes korúak túlnyomó többsége a közeli Eger és Gyöngyös városokban dolgozik, valamint a közelben lévő visontai Mátrai Erőmű Zrt.-nél. A faluban közművesített a víz-, a gáz- és a telefonhálózat.

Folyamatos pályázati anyagként prioritást élvez a szennyvízhálózat kiépítésére történő közösségi igény. Sok civil szervezet működik a településen. Domoszló jó idegenforgalmi adottságokkal rendelkezik: műemlék templom, várom, horgásztó, kirándulóhelyek és jól felszerelt, minősített vendéglátók várják az ide érkezőket.

A tevékenységről. A fejlesztések fő célja a településen élők és gazdálkodók élet-színvonalának és fejlődési lehetőségének növelése a közösségi vagyon emelésével. A pályázatok haszonélvezői közvetlenül a település lakói. A fiatalokat célzó programok voltak – többek között – az ifjúsági szervezet eszközeinek beszerzése, a néptánc együttes tudásanyagának bővítése vagy az általános iskola testvérkapcsolatának ápolása. Ezek mellett a helyi plébánia felújítása vagy a csemegeszőlő-csomagoló fesztivál és a Muskotály Borünnep inkább az idősebb korosztályokat érintő projektetek. Az összes korosztályt megcélozta pályázatként a település keleti részén elterülő majdani lakóparkra vonatkozó tervpályázat elkészítése. Az önkormányzat célja az volt, hogy a helyi civilekkel, vállalkozókkal összefogva megmutassák a településen lakóknak az alulról jövő helyi kezdeményezések jelentőségét. A program tevékenységei: a néptánc tudásanyagának elmélyítése, Domoszlói „Ulicskák” megőrzése és megújítása, Domoszló „Keleti” lakóterület útjainak megvalósíthatósági ta-

nulmánya, tervekészítés pihenőpark kialakítására, népi játékok beszerzése óvodások számára, eszközbeszerzés a DÖKE számára, az „Öregház vendégház” nyújtotta szolgáltatások bővítése, III. Domoszlói Csemege-szőlő Fesztivál, Szent György-napi borünnep, Tájoló–A Domoszlói Idegenforgalmi Egyesület Kiajánlója, Regélő–A Domoszlói Örökség Kulturális Egyesület Ajánlója, Faluház Domoszlón, Történelmi Íjászverseny a Mát-rában, a 200 éves plébánia épület statikai megerősítése, testvérkapcsolat ápolása a Krasznahorkai alapiskolával, falusi vendéglátók képzése.

Források. Összességében a pályázatokra 14 913 324 forintot költöttek, ehhez még hozzájöttek a pályázók önrészei. A pályázatokat mindenki saját maga készítette, illetve csapatmunkában egymásnak segítve oldották meg a helyi lakosok, a vállalkozók, az önkormányzat munkatársai, ezzel is hatékonyabbá téve a tevékenységet. Az emberi erőforrásra így tehát nem kellett felszámolni költséget, a számítógépek, fénymásolók költségei ilyen formán elenyészők az eredményhez képest. Az önkormányzat számára közvetlenül megtakarítást nem eredményezett, viszont figyelembe véve azt, hogy a megvalósított tervek, tanulmányok, prospektusok, rendezvények mindenképpen fordítani kellett volna anyagi erőforrásokat, akkor már látható a bemutatott program hasznossága.

HATVAN KÖRZETE KISTÉRSÉGI TÖBBCÉLÚ TÁRSULÁS

„Mi” „miénk” „nekünk”, de másokkal

A kistérségről. A kistérségben a kormányrendelet alapján 2005-től többcélú társulás működik, neve: Hatvan Körzete Kistérségi Többcélú Társulás. A társulás tagjai: Apc, Boldog, Csány, Ecséd, Hatvan, Heréd, Hort, Kerekharaszt, Lőrinci, Nagykökényes, Petőfibánya, Rózsaszentmárton, Zagyvaszántó. A társulás sikeres pályázatot nyújtott be a Helyi Vidékfejlesztési Iroda pályázatra. 2007. május 15-től a HVI cím birtokosa a társulás munkaszervezete. Ennek keretében kezdődött el a LEADER-pályázat előkészítése érdekében a Zagyvaság helyi közösség megszervezése. A helyi közösség regisztrációja a megadott határidőig maradéktalanul megtörtént, a Zagyvaság helyi közösség 69 taggal, sikeres regisztrációval létrejött. A következő lépés a helyi közösség – a LEADER céljait figyelembe vevő – stratégiájának elkészítése volt. A stratégia benyújtásra került, azt az irányító hatóság elfogadta. A ZAGYVASÁG Helyi közösség LEADER nyertesként került kihirdetésre.

A tevékenységről. A cél a pályázati kedv növelése volt a Hatvani kistérség településeinek körében oly módon, hogy a települések verseny helyett konszenzusra és partnerségre törekedjenek, hogy olyan helyi vidékfejlesztési stratégia szülessen a LEADER-pályázat előkészítéseként, amelyet

minden szervezet elfogad és magának érez. Cél volt, hogy az akciócsoport tagjai felelősséget érezzenek az általuk létrehozott stratégia létrehozásáért és megvalósításáért. A három közreműködő szféra együttműködésének előmozdítása, holtpontról való kimozdítása szintén mozgató erő volt. A közszféra tekintetében cél volt, hogy a pályázati elképzeléseket az önkormányzatok egyeztessék, meghallgassák egymás ötleteit, terveit. Közös célokat tűzzenek ki és elfogadják, támogassák egymás elképzeléseit, jussanak mindenki számára megnyugtató egységre a rendelkezésükre álló keret tekintetében egyéni és közös céljaik elérése érdekében. A települések közötti és a közreműködő szférák közötti együttműködés, együttgondolkodás, partnerség elősegítésére törekedtünk kistérségünk közössége érdekében.

Források. A tevékenység alapját és előzményét képező tréningek összesen 2-2,5 évre mintegy 1,5 millió forint költséggel keletkeztek, amelyet a társulás saját forrásból fizetett. A többi tájékoztató, értekezlet, egyeztetés, szóróanyag, honlap, a HVI majd a Zagyvaság Vidékfejlesztési Közhasznú Egyesület (LEADER HACS) segítségével jött létre. Áttételesen persze bizonyos szempontból megtakarítást (kevés önerővel nagy beruházás jön létre a pályázatok kapcsán), bizonyos szempontból kiadást eredményezett, hiszen az önerőt és az előlegeket biztosítani kell a pályázatokhoz.

A kiadványt szerkesztette: *Sabján Katalin*
Kiadja a TÖOSZ megbízásából az ÖNkorPress Kiadó
Felelős kiadó: *Csiky Ildikó*
Nyomdai előkészítés: *Szerif Kiadói Kft.*
Nyomta: *Crew Nyomda*

1067 Budapest, Teréz körút 23.
telefon: (06 1) 322 3843, (06-1) 322 6673 | fax: (06-1) 413 0482
e-mail: toosz@toosz.hu | web: www.toosz.hu